

DỊCH CHUYỂN KHÔNG GIAN, THĂNG TRẦM LỊCH SỬ VÀ NHỮNG BIẾN ĐỔI VĂN HÓA TRONG TRUYỀN THUYẾT VÀ TÍN NGƯỠNG ĐỀN BẠCH MÃ

Trần Thị An*

Tóm tắt: Đền Bạch Mã tọa lạc trong khu phố cổ Hà Nội, nơi thu hút sự tham gia thực hành tín ngưỡng của nhiều đối tượng người dân như thương nhân, công chức, du khách; nơi có sự chồng lấn lên nhau biết bao truyền thuyết về sự tích các vị thần chủ của di tích; nơi chứng kiến biết bao thăng trầm lịch sử và biến đổi văn hóa khiến ngôi đền này mở rộng quy mô từ thành hoàng làng đến đô phủ thành hoàng rồi quốc đô thành hoàng theo với đà phát triển của thủ đô Hà Nội trong thời gian. Tất cả những đổi thay chính trị, xã hội từ bên ngoài tác động vào và những biến đổi văn hóa từ bên trong diễn ra làm nên diện mạo đa diện chứa đựng khá nhiều trầm tích cần giải mã của tín ngưỡng ở ngôi đền này.

Bài viết này sử dụng lý thuyết không gian thiêng, biểu tượng, đặc trưng thể loại truyền thuyết và diễn ngôn để nhận diện việc kiến tạo vị thần chủ của ngôi đền trong mạch tự sự truyền thuyết và không gian di tích cũng như tìm hiểu vai trò của vị thần chủ được thể hiện qua diễn ngôn quyền lực của các triều đại và đời sống của người dân. Từ trường hợp vị thần chủ đền Bạch Mã, bài viết đi đến kết luận: khi có sự kết hợp hô ứng giữa quyền lực chính trị và nhu cầu tâm linh của người dân thì chính các truyền thuyết được sáng tạo sẽ góp phần tạo nên thời thái bình thịnh trị trong lịch sử.

Từ khóa: Không gian thiêng, biểu tượng, truyền thuyết, đền Bạch Mã, thần chủ, thực hành văn hóa.

Trần Thị An: *Spacial movement, vicissitudes in the history and cultrual changes in the legend and beliefs of Bạch Mã Temple*

Bạch Mã Temple is located in the old quarter of Hanoi, attracting the religious practices of many people such as traders, civil servants, and tourists. There are various myths about the gods of this relic which witnessed the ups and downs of the history. Cultural changes have expanded this temple from the village tutelary house to the capital tutelary palace along with the development of Hanoi capital. The influences exerted by the external political and social changes and internal cultural changes have created a multifaceted appearance of the temple which hides stories of belief that need to be decoded.

This article uses the theory of sacred space, symbols, and features of legends and discourse to identify the creation of the god owner of the temple in the narrative and in the space of the relic and to explore the role of the god recognized by the dynasties and in the people's lives. Based on the case of the god owner of Bach Ma temple, the article concludes: when political power and the spiritual needs of the people were combined, the created legends contributed to the peacefull and prosperous time in the history.

Keywords: Sacred space, symbols, legends, Bạch Mã temple, god owner, cultural practices.